

І.М.ЗАБОЛОТНА *

ДО ІСТОРІЇ СПІВПРАЦІ І.КРИП'ЯКЕВИЧА З «УКРАЇНСЬКИМ ІСТОРИЧНИМ ЖУРНАЛОМ»

Розглядається участь академіка І.Крип'якевича в організації й діяльності єдиного в УРСР історичного часопису. Висвітлюється період становлення журналу в умовах суспільного-політичного життя кінця 1950-х рр. Розкриваються особисті та офіційні взаємини І.Крип'якевича з відповідальним редактором «УІЖ» – Ф.Шевченком.

Ключові слова: Крип'якевич, Шевченко, «Український історичний журнал», редколегія, Інститут історії АН УРСР, Інститут суспільних наук АН УРСР, історія феодалізму.

Найважливішим джерелом для написання цієї статті послужили матеріали родинного архіву Крип'якевичів, з яким авторці пощастило працювати, а саме листування І.Крип'якевича та Ф.Шевченка¹, а також редколегії «Українського історичного журналу» з І.Крип'якевичем і його сином Петром (після смерті відомого історика)². Вагомий масив епістолярної спадщини зберігається в особовому фонді Ф.Шевченка, що зберігається в Національній бібліотеці України імені В.Вернадського³. Значний сегмент епістолярію опублікував Ю.Сливка⁴. Картину співпраці І.Крип'якевича з «УІЖ» суттєво доповнює тематика статей часопису за 1950–1960 рр. та матеріали наукового архіву Інституту історії України НАНУ. Указана проблема частково висвітлюється в дослідженнях О.Рубльова⁵ й С.Батуріної⁶. Історії «УІЖ» присвячене ювілейне число часопису⁷, студії О.Гуржія, Л.Капітан⁸.

Багату та цінну інформацію про діяльність журналу в 1950–1960-х рр. дає листування І.Крип'якевича з Ф.Шевченком – відповідальним редактором часопису. Відомого львівського історика пов'язували з ним плідні творчі та дружні особисті стосунки. Так, Ф.Шевченко редагував монографію І.Крип'якевича

* Заболотна Інна Миколаївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії для гуманітарних факультетів Київського національного університету імені Т.Шевченка
E-mail: inusik-z@bigmir.net

¹ Родинний архів Крип'якевичів. – П.256, 317.

² Там само. – П.16.

³ Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського НАН України (далі – ІР НБУВ). – Ф.349. – Спр.1104–1242.

⁴ Сливка Ю. Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком // Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / Відп. ред. Я.Ісаєвич, упор. Ф.Стеблій. – Л., 2001 [Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Зб. наук. праць, 8]. – С.500–547.

⁵ Рубльов О. З листування Івана Крип'якевича з київськими колегами (1956–1959 рр.) // Іван Крип'якевич у родинній традиції... – С.473–499.

⁶ Батуріна С. Епістолярна спадщина Федора Павловича Шевченка // Спеціальні історичні дисципліни. – Ч.16. – К., 2009. – С.134–140.

⁷ Див.: Український історичний журнал. – 2007. – №6. – 238 с.

⁸ Гуржій О., Капітан Л. «Український історичний журнал»: з історії виникнення та діяльності // Український історичний журнал. – 2001. – №6. – С.21–34; Їх же. Український історичний журнал // Інститут історії України НАН України: 1936–2006. – К., 2006. – С.213–228.

«Богдан Хмельницький» (1954 р.). Своєю чергою останній виступив редактором праці Ф.Шевченка «Політичні та економічні зв'язки України з Росією в середині XVII ст.» (1959 р.).

«Український історичний журнал» став першим спеціальним загально-республіканським друкованим органом⁹. Співпраця з ним львівського історика І.Крип'якевича та керованого ним колективу Інституту суспільних наук АН УРСР вельми показова. Слід зазначити, що І.Крип'якевич, як поборник соборної України, ніколи не вбачав глибокої прірви між західною та східною частинами нашої країни, намагався забезпечити їх єднання в інтелектуальній сфері, докладав неабияких зусиль для налагодження наукових контактів між наддніпрянськими й західноукраїнськими науковцями ще з часів редагування ним «Записок НТШ», співпраці з ВУАН, спільної роботи над збірниками «Західна Україна», «Полуднева Україна» та «Біографічним словником українських діячів» у 1920 – на початку 1930-х рр.¹⁰ Як спільну справу він розглядав і видання «Українського історичного журналу», узявши на себе функції координатора співпраці львівських авторів із цим часописом.

І.Крип'якевич не сумнівався щодо нагальної необхідності наукового історичного часопису, який став би, певною мірою, наступником «Записок НТШ», і відводив йому значну роль у справі пропаганди нових історичних досліджень, розвитку української історіографії. Цікаво, що в листуванні історик часто називав «УІЖ» «Українським історичним вісником» або «Історичним вісником» (можливо, за аналогією з однойменним літографованим науковим студентським журналом, що виходив за його редакцією 1923 р. в Українському таємному університеті у Львові). Фахівець брав активну участь у визначенні завдань, які стоять перед «Українським історичним журналом», пріоритетів його діяльності. З огляду на багатий науковий і практичний редакторський досвід (редагував «Записки НТШ», 1924–1939 рр.; дитяче видання «Дзвінок», 1911–1914 рр.; часопис «Ілюстрована Україна», 1913–1914 рр.; «Історичні листки», 1913 р.), І.Крип'якевича було залучено до організації «УІЖ», обрано членом редколегії. Потребу створення в республіці спеціалізованого історичного журналу переконливо аргументувало керівництво Інституту історії АН УРСР в листі до Президії Академії наук¹¹.

І.Крип'якевич надзвичайно переймався перебігом підготовчих заходів стосовно нового історичного часопису. Як свідчить його лист до Ф.Шевченка, на

⁹ Науковий архів Інституту історії України НАНУ (далі – НА ІУ НАНУ). – Ф.1. – Оп.1. – Спр.47. – Арк.17.

¹⁰ Заболотна І. Співробітництво І.Крип'якевича з установами ВУАН // Вісник: Київський національний університет імені Тараса Шевченка: Історія. – Вип.71. – К., 2004. – С.16–19; Стеблій Ф. Збірник «Західна Україна» – нездійснений проєкт М.Грушевського й І.Крип'якевича // Іван Крип'якевич у родинній традиції... – С.779–778; Ричка В., Горішний П. Неопублікована стаття Івана Крип'якевича «Полуднева Україна в часи Богдана Хмельницького» // Український археографічний щорічник: Нова серія. – Вип.2. – К., 1993. – С.280–305; Заболотна І. З історії підготовки «Біографічного словника українських діячів» у 20–30-х рр. XX ст. (Листи І.Крип'якевича до М.Могилянського) // Історичний журнал. – 2009. – №5. – С.102–113; *Ії ж.* З історії підготовки «Біографічного словника українських діячів» у 20–30-х рр. XX ст. (Листи І.Крип'якевича до М.Могилянського) (Продовження) // Там само. – 2010. – №1/3. – С.288–296.

¹¹ У лещатах тоталітаризму: перше двадцятиріччя Інституту історії України НАН України (1936–1956 рр.): 36. док. і мат.: У 2 ч. – Ч.2: 1944–1956 рр. – К., 1996. – С.216–218.

початку травня 1957 р. він нетерпляче чекав звісток про хід реалізації цього наукового проекту, цікавився формуванням редколегії, повідомляв про підготовку статей для журналу в очолюваному ним львівському Інституті суспільних наук АН УРСР¹².

Уже 26 травня 1957 р. Ф.Шевченко повідомляв своєму адресатові у Львові про оголошення у пресі й по радіо передплати на «УІЖ», вихід якого було заплановано на 1 липня 1957 р., зазначав, що редколегію журналу ще не затверджено та схвалював запропоновані теми львівських науковців. У відповідь І.Крип'якевич обіцяв підтримку: «Ми, львів'яни, радіємо, що врешті здійснився проект історичного журналу. Я зараз же поробив заходи, щоб організовано підписку. Зробимо, що можливо, щоб не осоромити історичного Львова»¹³.

У листі від 25 липня 1957 р. Ф.Шевченко повідомляв про затвердження 12 липня секретаріатом ЦК КПУ повного складу редколегії журналу, до якої увійшов й І.Крип'якевич¹⁴. Йому, разом із І.Гуржієм, на першому засіданні було доручено вести на шпальтах журналу розділ історії феодалізму, на що І.Крип'якевич обіцяв, виконуючи свої обов'язки як член редколегії, скласти приблизний план основних питань, порозумівшись із І.Гуржієм¹⁵. Ф.Шевченко сподівався на підтримку І.Крип'якевича в редакційних справах: «Іване Петровичу, дуже щиро дякую Вам за згоду бути редактором. Щоб не все класти на Ваші плечі, думаю запрягтись в цього воза і, коли прийдеться тягнути його в гору, прошу підпирати його, а на роздоріжжі беріть віжки в свої руки»¹⁶. Як член редколегії історик хотів бути в курсі всіх справ, жваво цікавився організаційними моментами: «Мені цікаво було б одержати від Вас давно обіцяний план першого номеру – я ж теж рахуюся членом редакції, болю майбутнім журналу і повинен знати, що діється в редакції. Доручіть Вашому секретаріатові постійно держати зі мною зв'язок!»¹⁷.

На прохання Ф.Шевченка І.Крип'якевич висловив своє бачення концепції діяльності часопису: «Мені здається, що наш журнал повинен стояти ближче до “виробництва” істориків, а не бути таким сухо-абстрактним, як останніми роками стали “Вопросы истории”»¹⁸. Він наголошував, що журнал має порушувати інші злободенні питання, ніж у центрі, сприяти подоланню відставання в розробці конкретних історичних проблем. Історик хотів бачити «УІЖ» насамперед науковим виданням. На його думку, журнал мав бути, з одного боку, «гостро актуальним» (в ідеологічному плані – як поступка кон'юктурі), а з іншого – у статтях і замітках мали розглядатися вузлові питання з різних ділянок, «які повинна вирішувати наша історіографія»¹⁹. І.Крип'якевич рекомендував публікувати у часопису статті про досягнення та вади різних історичних досліджень, а також давати матеріали й нариси з певних проблем.

¹² ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1174. – Арк.1–1 зв.

¹³ Сливка Ю. Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком. – С.507.

¹⁴ Там само. – С.508.

¹⁵ Там само. – С.509.

¹⁶ Там само. – С.513.

¹⁷ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1179. – Арк.1.

¹⁸ Сливка Ю. Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком. – С.509.

¹⁹ Там само.

Він нагадував про необхідність бібліографічних реєстрів у журналі, а також бачив його щомісячним виданням.

Історик чекав обіцяного плану 1–2-го номерів, пропонуючи свою допомогу в їх формуванні («може я дещо докину») ²⁰. Він повідомляв Ф.Шевченкові, що колектив львівських науковців, який бажає «якнайтісніших зв'язків з журналом [...] хоче дати на початок все, що має найкраще, найбільш інтересне» ²¹. І.Крип'якевич уважав, що в наступних числах видання «треба дати місце питанням джерелознавства, історіографії, бібліографії (систематичної), допоміжних дисциплін» ²².

Проте вихід у світ першого номера затягувався. У серпні 1957 р. відповідальний редактор «УІЖ» вітав І.Крип'якевича як одного з найбільших ентузіастів часопису з тим, що він «незабаром народиться», а також висловлював бажання бачити його добре підготовленим, поділяючи думку І.Крип'якевича, що «це дуже важливе, щоб перший номер журналу вийшов як найкращий» ²³. «Дуже хочеться, щоб наш первенець не виглядів якимось недоноском», – писав Ф.Шевченко ²⁴. Складність із підготовкою першого числа, за його словами, пояснювалася браком часу та необхідного матеріалу. І.Крип'якевич, своєю чергою, неодноразово висловлював занепокоєння з приводу затримки з виходом першого номеру («Чекаємо №1 журналу – і не дочекаємося. Що собі думає академічне видавництво?») ²⁵ і просив прислати йому «“ще теплий” з машини примірник!» ²⁶. Завдяки спільним старанням перший номер вийшов цікавим і добротним. До цього був причетний і сам І.Крип'якевич (у прем'єрному числі світ побачила його стаття) ²⁷, і рекомендовані ним автори-галичани. Довгоочікуваний перший номер І.Крип'якевич одержав лише 2 січня 1958 р., про що відразу сповістив відповідального редактора (тут і далі у цитатах підкреслення І.Крип'якевича – І.З.):

«Щойно вчора пошта принесла мені №1 “Укр[аїнського] іст[оричного] журналу”. Весь наш колектив істориків читав і обговорював, і всі схвалили, що журнал прекрасно складений, з різноманітним змістом, з інтересними статтями. Дуже сердечно вітаємо Вас з цим подвигом і бажаємо скоро випустити у світ чергові книжки» ²⁸.

Як і його львівські колеги, І.Крип'якевич очікував на вихід наступних чисел журналу: «Якщо вже вийшов у світ №2 УІЖ, пришліть мені негайно, бо весь Львів чекає його нетерпляче» ²⁹. Пильно стежачи за зростанням рівня

²⁰ Там само.

²¹ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1174. – Арк.1–1 зв.

²² Сливка Ю. Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком. – С.509.

²³ Там само.

²⁴ Там само. – С.507.

²⁵ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1182. – Арк.1.

²⁶ Там само. – Спр.1183. – Арк.1.

²⁷ Крип'якевич І. Соціально-політичні погляди Богдана Хмельницького (До 300-річчя з дня смерті) // Український історичний журнал. – 1957. – №1. – С.94–105.

²⁸ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1184. – Арк.1.

²⁹ Там само. – Спр.1185. – Арк.1 зв.

часопису, він зазначав: «Укр[аїнський] іст[оричний] журнал з кожним номером стає більш інтересний і люди задоволені ним. Але я *ceterum censeo* – треба давати більше матеріалу про старі періоди, якими громадськість найбільше цікавиться»³⁰.

Дослідника непокоїла обмаль статей з доби феодалізму, про що він писав Ф.Шевченкові в листі від 7 травня 1958 р.: «Ми, феодалі, будемо кричати!»³¹. Надалі його хвилювали тривожні симптоми, що намічалися в тематиці журналу – явне переважання матеріалів з історії радянського періоду, партії, перетворення журналу на агітаційний орган. Основну причину послаблення наукового рівня видання І.Крип'якевич убачав у тому, що «УІЖ» був спільним друкованим органом як Інституту історії АН УРСР, так й Інституту історії партії ЦК КПУ – філіалу Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС. У нього ще жевріла надія, що Ф.Шевченко, як відповідальний редактор, може вплинути на ситуацію: «Я думаю, що для УІЖ було б найкраще розв'язати спілку з Інс[титутом] іст[орії] п[артії], – тобто щоб інститут видавав свій орган. Тоді Ви могли б давати більше із старої історії. Один продавець у книгарні Львова оповідає, що №1 дуже хапала публіка, а тепер тільки перегортає – “неінтересне, нема історії” – і повертають»³².

Слід відзначити, що водночас партійні органи у відповідних постановах, навпаки, як прорахунок у роботі журналу вбачали недостатню кількість статей «періоду соцбудівництва», немасовий характер пропаганди, у зв'язку з чим редколегія журналу зобов'язувалася систематично вміщувати статті «загально-партійного спрямування», із «загальносоюзних проблем», підносити «ідейний рівень» матеріалів³³.

І.Крип'якевич чутливо реагував на позитивні моменти в діяльності часопису, сподівався на зміни в його тематиці: «Одержав саме №1 УІЖ (за 1959 р. – І.З.) – він відраджував моє феодальне серце тим, що в ньому дещо більше старого матеріалу, а також, що ближче став до інтересів “народної гущі” (учителів і ін.). Взагалі номер інтересний *vivant sequentes!*»³⁴.

На початку 1960-х рр. І.Крип'якевич, як людина зі значним адміністративним досвідом керівництва науковою установою за таких політичних умов, із метою захисту позицій середньовічної історії на сторінках друкованого видання радив навіть іти на певні поступки: «Феодалізм і вся стара історія зараз не має протекторів і важко буде публікувати ці “старі” теми. Тому треба б скласти скорочений план, вмістивши в нього найбільш актуальні проблеми, щоб все таки держати фронт»³⁵. Це питання мало стати предметом ширшого обговорення під час майбутньої зустрічі обох істориків у Львові.

І.Крип'якевич хотів, щоб «Український історичний журнал» був цікавим для широкого кола читачів. У 1960 р. він писав Ф.Шевченкові: «Я думаю, що

³⁰ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1187. – Арк.1–1 зв.

³¹ Сливка Ю. Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком. – С.516.

³² ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1188. – Арк.1 зв.

³³ НА ІУ НАНУ. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.50. – Арк.12; Спр.1021. – Арк.21–22.

³⁴ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1193. – Арк.1.

³⁵ Там само. – Спр.1233. – Арк.2 зв.

треба Вам увести невеликий відділ “нових відкрить” в архівах, музеях, бібліотеках – коротенькі повідомлення (1–2 стор.) – це додало б колориту і свіжості журналові»³⁶. А в 1962 р. він дійшов висновку, що у часопису повинно бути два постійних відділи: повідомлень про нові відкриття та допоміжних (спеціальних) дисциплін, мотивуючи це тим, що «УІЖ для феодалів дуже сірий і треба його зробити інтересним хоч від “затилків”»³⁷.

В очолюваному І.Крип'якевичем Інституті суспільних наук АН УРСР постійно готувався й поповнювався «редакційний портфель» статей для «УІЖ» («Треба буде нам знову підготувати деякі матеріали для журналу, бо давні резерви вичерпалися»³⁸), розроблялася тематика публікацій («Ми спільно обговоримо наші тематичні дезидерати для У[країнського] і[сторичного] в[існика] на 1959 і Вам їх пришлемо»³⁹). Історик рекомендував редколегії конкретних авторів і теми, якими вони займалися, протегував своїм підопічним з Інституту суспільних наук, львівських університету та архівів, скрупульозно контролював підготовку ними статей для часопису. Слід відзначити, що деякі з них І.Крип'якевич сам редагував («Підготовлена стаття Яценко “Розклад цехів XVIII ст.”. (Я її редагую)»⁴⁰), відчуючи особисту відповідальність за їх науковий рівень, а також організовував пересилку матеріалів, обґрунтовував їх цінність, наполягав на необхідності публікації. Так, у листі до Ф.Шевченка від 20 листопада 1957 р. він писав про статтю «Початки західноукраїнської комуністичної та радянської преси» (1919–1920 рр.)» тогочасного співробітника інституту, бібліографа Я.Дашкевича, яку не встигали вчасно передати до редколегії: «Стаття прекрасно підходить до №3 У[країнського] і[сторичного] журналу – зібрано в ній дуже широкий і невідомий матеріал про 30 газет того часу. [...] Якщо вважаєте можливим, залишіть для неї зайвий аркуш – не будете жалувати»⁴¹.

Незважаючи на доброзичливе ставлення відповідального редактора журналу, якого І.Крип'якевич називав «наш ласкавий добродій», який не цурається наших статей і містить їх в УІЖ»⁴², та дякував «за просування УІЖ “галичан” (за старою термінологією)»⁴³, вихід друком статей львівських авторів нерідко затримувався. Історик коректно, хоча інколи й доволі наполегливо, нагадував про затягування публікації матеріалів своїх підопічних («Але “паки і паки” прошу врешті надрукувати роботи Яценко і Грабовецького, які вже кілька місяців не можуть дочекатися черги»⁴⁴). «Пам'ятайте про статті львів'ян: Яценко, Грабовецький, Кісь. Довгенько вони чекають і вже обиджаються на жостокосердність редакції», – писав він у жовтні 1958 р.⁴⁵ Намагався залучити до роботи у журналі також і

³⁶ Там само. – Спр.1210. – Арк.1.

³⁷ Там само. – Спр.1228. – Арк.2 зв.

³⁸ Там само. – Спр.1210. – Арк.1.

³⁹ Там само. – Спр.1187. – Арк.1 зв.

⁴⁰ Там само. – Спр.1174. – Арк.1.

⁴¹ Там само. – Спр.1183. – Арк.1.

⁴² Там само. – Спр.1210. – Арк.1.

⁴³ Там само. – Спр.1205. – Арк.1.

⁴⁴ Там само. – Спр.1187. – Арк.1 зв.

⁴⁵ Там само. – Спр.1188. – Арк.1 зв.

краєзнавців («Для УІЖ думаю дати деякі матеріали, в першу чергу, мабуть, про дослідження “місцевої” історії, по якій консультую різних провінціальних істориків»⁴⁶).

І.Крип'якевич дбав про популяризацію журналу на Галичині: «Були чутки в минулому році, – писав він Ф.Шевченкові, – що Ви повинні приїхати до Львова для пропаганди журналу – але нічого не вийшло?! Запишіть у свій графік, що в 1960 р. треба Вам побувати у нас, оновити персональні зв'язки»⁴⁷. Як свідчить листування, він стежив за регулярністю надходження номерів часопису до Львова⁴⁸.

Ф.Шевченко в листах постійно просив львівського історика надсилати свої побажання й зауваження стосовно планів журналу, конкретні рекомендації щодо структури видання, сам радився з ним із приводу багатьох організаційних моментів у редакційно-видавничій діяльності. Також у листах він систематично повідомляв І.Крип'якевичу про заслуховування звітів про роботу журналу на засіданнях редакційно-видавничої ради, а також на об'єднаних засіданнях двох учених рад – Інституту історії та Інституту історії партії, тримаючи його в курсі організаційних справ.

У червні 1965 р. Ф.Шевченко сповістив академіка про перехід часопису на щомісячний графік⁴⁹ (давня пропозиція І.Крип'якевича). До речі, постанову редакційно-видавничої ради АН УРСР про відповідне клопотання до Президії академії було ухвалено ще у травні 1963 р.⁵⁰, а згідно з постановою Президії АН УРСР від 8 лютого 1963 р. «Про впорядкування випуску журналів і видань журнального типу в АН УРСР та ліквідацію їх збитковості» «УІЖ» мав виходити щомісячно з 1 січня 1964 р.⁵¹

Зазначаючи деякі поліпшення в доборі матеріалів, більш рівномірне висвітлення різних періодів історії, Ф.Шевченко визнавав значну кількість проблем в організаційній роботі редколегії журналу, що пояснювалося насамперед відсутністю достатньої кількості працівників, які змушені були виконувати вдвічі більший обсяг роботи. Зауважимо, що ця проблема існувала постійно, від заснування часопису⁵².

В умовах відносної відлиги І.Крип'якевич уважав можливим залучення до співпраці з «УІЖ» відомого діаспорного фахівця-сходознавця О.Пріцака, про що свідчить його листування з Ф.Шевченком за 1959–1960 рр. Львівський історик знав О.Пріцака ще як слухача Історично-джерелознавчої комісії НТШ (1936–1939 рр.), заступником керівника якої був сам. Крім того, вони разом склали реєстр документів гетьманської канцелярії 1648–1764 рр.⁵³ Характеризуючи О.Пріцака, І.Крип'якевич відзначав не лише його посади (професор Гамбурзького університету, президент Урало-Алтайського

⁴⁶ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1184. – Арк.1 зв.

⁴⁷ Там само. – Спр.1205. – Арк.1 зв.

⁴⁸ Там само. – Спр.1185. – Арк.1 зв.

⁴⁹ Сливка Ю. Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком. – С.544.

⁵⁰ НА ІУ НАНУ. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.1180. – Арк.2–3.

⁵¹ Там само. – Спр.1121. – Арк.55, 59.

⁵² Там само. – Спр.47. – Арк.19.

⁵³ Домбровський О. Семінар історії України при НТШ у тридцятих роках // Український історик. – 1973. – Ч.1. – С.128.

товариства, «великий професор європейського типу»⁵⁴) та науковий потенціал («Це дуже цінна і незвичайно талановита людина – я думаю, що він своїм знанням перевищує док. Кримського!»⁵⁵), а й людські риси (незвичайно скромний та ввічливий). Зазначаючи, що О.Пріцак підтримував зв'язки з багатьма представниками радянської науки, І.Крип'якевич виступав за доцільність його співпраці з «Українським історичним журналом». Він повідомляв, що під час приїзду до Львова в 1959 р. діаспорний фахівець виступив у відділі мовознавства Інституту суспільних наук АН УРСР (за дозволу директора цієї установи – І.Крип'якевича) з доповіддю про мову гунів, болгар, печенігів, половців⁵⁶, і мав нагоду ознайомитися з випусками «УІЖ», на який обіцяв написати рецензію⁵⁷ (швидше за все у закордонному виданні, що могло б підняти престиж часопису). О.Пріцак погоджувався написати статтю про бій на р. Калці на основі китайських джерел⁵⁸, або про першого монгольського намісника у Східній Європі (після Калкської битви), чи про половців-кumanів⁵⁹. І.Крип'якевич просив Ф.Шевченка опікуватися діаспорним істориком під час його можливого приїзду до Києва. Утім О.Пріцак прибути до Києва й Харкова не зміг, а згода на публікування його статті про половців в «УІЖ» від Ф.Шевченка (зі зрозумілих причин) не надходила, що дуже дратувало І.Крип'якевича: «Справа протягається, аж сором перед людиною, яка може бути корисна. Якщо у Вас неясне, питайте у відповідному місці у Львові, там він відомий добре»⁶⁰. До речі, із відповідним клопотанням 9 травня 1959 р. І.Крип'якевич звертався й до головного вченого секретаря Президії АН УРСР І.М.Федорченка⁶¹. Проте це питання побоювалися вирішити позитивно, про що Ф.Шевченко писав: «І все ж справу, підняту Вами, мені не вдалось дуже зрушити. Ті, що з ними радився, мало знають автора і про нього, щоб сказати щось остаточно»⁶². Відповідальний редактор «УІЖ» усе ж пропонував вислати статтю О.Пріцака, сподіваючись, що коли буде текст, ця проблема вирішиться сама собою без ускладнень. Однак, як видно з наступних номерів журналу, О.Пріцак так і не став дописувачем київського часопису.

Слід зазначити, що І.Крип'якевич підтримував оригінальні, новаторські підходи в історії. У листі від 25 листопада 1958 р., в якому йшлося про критичне обговорення в Інституті історії АН УРСР праці Ф.Шевченка «Політичні та економічні зв'язки України з Росією в середині XVII ст.»⁶³, простежується скептичне ставлення львівського історика до методологічних засад офіційної радянської науки: «Я не дивуюсь, що наші старовіри бояться Вашої історіософії, такий вже клімат у Вашому інституті: “Хай буде, як бувало...”»⁶⁴.

⁵⁴ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1200. – Арк.1.

⁵⁵ Там само. – Арк.1 зв.

⁵⁶ Див.: Родинний архів Крип'якевичів. – П.256.

⁵⁷ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1200. – Арк.2.

⁵⁸ Там само.

⁵⁹ Там само. – Спр.1203. – Арк.1.

⁶⁰ Там само. – Спр.1206. – Арк.1.

⁶¹ Родинний архів Крип'якевичів. – П.256.

⁶² ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1137. – Арк.1.

⁶³ Див.: НА ПУ НАНУ. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.50. – Арк.26–32.

⁶⁴ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1189. – Арк.1 зв.

Не сприймаючи тенденційних, закостенілих та консервативних суджень, ознайомившись як науковий редактор зі змістом праці Ф.Шевченка, академік зауважував: «Кінець розділу 491–500 ст. робить дуже погане враження. Читач 1–5 розділів зник до Ваших інтересних матеріалів і вникливого аналізу, а тут наприкінці шаблон у стилі якого К[асимен]-ка!»⁶⁵. І.Крип'якевич у листі від 18 жовтня 1965 р. до М.Брайчевського, якому, на думку львівського історика, «правовірні археологи закидають [...] деякі “ересі”», висловлював власне концептуальне судження: «Але я переконаний, що еретики деколи сприяють поширенню нових ідей в науці»⁶⁶.

Надалі в листуванні І.Крип'якевича й Ф.Шевченка згадок про «УІЖ» ставало дедалі менше. Це можна пояснити тим, що в організаційному плані робота редколегії видання більш-менш налагодилася. І.Крип'якевич також зрозумів, що не може кардинально впливати на редакційну політику. Починаючи з 1959 р. на шпальтах часопису з'являлося все менше його праць. Перейшовши на поглиблене вивчення спеціальних історичних дисциплін, що не були настільки заполітизованими, він зосередив свою увагу на інших фахових виданнях – «Науково-інформаційному бюлетені Архівного управління УРСР», «Архівах України», «Історичних джерелах та їх використанні».

Як членові редколегії «Українського історичного журналу» І.Крип'якевичу надсилали для апробації статті деяких дописувачів. Судячи із зауважень та побажань фахівця, він був доволі вимогливим рецензентом, висував високі критерії щодо поданих матеріалів, особливо стосовно залучення й методики використання історичних джерел, звертаючи увагу на вміння робити ґрунтовні узагальнення, виділяти головне з-поміж другорядного⁶⁷. Зазвичай його зауваження та побажання були глибоко обґрунтованими. І.Крип'якевичу імпонували статті проблемного, дискусійного характеру. Він наполягав на комплексному фаховому підході до висвітлення питання, а також давав слушні практичні поради щодо уточнення назви, лаконічності, стилю викладу⁶⁸. На засіданнях редколегії, на яких історики доводилося бути присутнім, він висловлював свої зауваження та пропозиції:

«Журнал №6 (1958 р. – І.З.) вигідно відрізняється проблемністю питань, що охоплюються в статтях. Добре поставлено відділ хроніки, наведено цікавий місцевий матеріал, що свідчить про міцний зв'язок журналу з масами нашого учительства. Недоліком журналу є те, що не існує черги статей – багато авторів задовго чекають публікації»⁶⁹.

Листування І.Крип'якевича з Ф.Шевченком, як і аналіз змісту номерів «УІЖ» за 1950–1960-ті рр., свідчить про те, що львівський історик не лише

⁶⁵ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1204. – Арк.1 зв.

⁶⁶ Заболотна І. З листування І.Крип'якевича та М.Брайчевського // Київська старовина. – 2009. – №4. – С.119.

⁶⁷ НА ІУ НАНУ. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.903. – Арк.107.

⁶⁸ Там само. – Арк.119.

⁶⁹ Там само. – Спр.30. – Арк.7.

стояв біля витоків журналу, але й сам був активним дописувачем, публікуючи праці з доби Б.Хмельницького⁷⁰. Його студії відзначалися науковою сміливістю, адже автор за тогочасних умов в офіційному виданні розглядав український історичний процес по суті з державницьких позицій, приділяючи значну увагу формуванню національної самосвідомості народу. Крім того, тематика його статей у журналі відображала постійний інтерес дослідника до спеціальних історичних дисциплін⁷¹.

Знаючи І.Крип'якевича як спеціаліста з картографії, який давно виношував ідею створення історичного атласу України, Ф.Шевченко в 1960 р. повідомив йому про заплановану на №4 публікацію відповідної статті російського фахівця В.Яцунського, котра, за його переконанням, не могла не зацікавити академіка, запросивши того взяти участь в обговоренні порушеного питання⁷². У червні 1965 р. Ф.Шевченко повідомляв, що журнал звернувся до В.Яцунського як керівника проекту з видання історичного атласу СРСР про публікацію відповідного матеріалу з метою підготовки такого ж атласу України. Ф.Шевченко вислав І.Крип'якевичу статтю В.Яцунського, що друкувалася в №7 часопису. Можливо, саме цей машинопис студії «Про створення «Історичного атласу України»» зберігся в родинному архіві Крип'якевичів⁷³. Відповідальний редактор «УІЖ» наполегливо просив І.Крип'якевича також подати найближчим часом свої пропозиції щодо атласу, маючи намір опублікувати їх у №8 та бажаючи, щоби в обговоренні питання його внесок був помітним. У 1965 р. підписану групою українських радянських істориків на чолі з І.Крип'якевичем доповідну записку щодо створення «Історичного атласу України» було надіслано на ім'я віцепрезидента АН УРСР І.Білодіда. Узявши участь в обговоренні на шпальтах журналу листа В.Яцунського, І.Крип'якевич опублікував відповідну статтю⁷⁴. У листі до Ф.Шевченка від 27 березня 1966 р. він обіцяв надіслати конкретні зауваження щодо структури майбутнього атласу й подати перелік необхідних карт, а також збирався підготувати повідомлення про мапи, що мали відображати культурне життя України XVI–XVII ст. Крім статей про атлас, він рекомендував також давати зразки графічного відображення різних наукових проблем. При цьому справедливо зауважував, що «графічний бік радянських карт маловинахідливий» порівняно із західноєвропейською картографією, яка стоїть на вищому рівні⁷⁵. І.Крип'якевич радив ознайомитися з новими атласами з «демократичних країн» (Польща),

⁷⁰ Крип'якевич І. Соціально-політичні погляди Богдана Хмельницького. – С.94–105; *Його ж.* До питання про національну самосвідомість українського народу в кінці XVI – початку XVII ст. // Український історичний журнал. – 1966. – №2. – С.82–84.

⁷¹ Крип'якевич І. Бібліографія історії України в дожовтневий період // Український історичний журнал. – 1958. – №5. – С.166–170; *Його ж.* Стан і завдання української сфрагістики // Там само. – 1959. – №1. – С.115–119; *Його ж.* Поради тим, хто займається історико-краєзнавчими дослідженнями // Там само. – 1960. – №3. – С.130–132.

⁷² Сливка Ю. Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком. – С.533.

⁷³ Родинний архів Крип'якевичів. – П.361.

⁷⁴ Крип'якевич І. Скласти проект історичного атласу України // Український історичний журнал. – 1965. – №9. – С.105–106.

⁷⁵ Сливка Ю. Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком. – С.544.

щоб «Історичний атлас України» «збагатив» радянську картографію новими методами графічного відображення історичних питань.

І.Крип'якевич також був співавтором відкритого колективного листа до редколегії «УІЖ» щодо необхідності видання бібліографії з історії УРСР⁷⁶. Разом з іншими фахівцями він закликав наукову громадськість прискорити видання цієї фундаментальної праці. Уже від самого початку виходу часопису львівський історик також пропонував свої послуги як рецензент. В основному рецензії відбивали його славістичні зацікавлення у ході роботи над монографією «Київська Русь». Їх зміст свідчив про глибоку обізнаність в обговорюваних питаннях, а нерідко й власний погляд на проблему та доповнення рецензованого матеріалу. Приміром, у рецензії на книгу М.Тихомирова про міста Давньої Русі І.Крип'якевич подав інформацію ще про 11 не згаданих автором міських поселень Галицької й Волинської земель. Характеризуючи видання Йосифінської та Францисканської метрик, академік наводив широку характеристику їх як історичних джерел⁷⁷.

Загалом науковий доробок І.Крип'якевича на шпальтах «УІЖ» становить 6 ґрунтовних статей (із них остання друкувалась у семи номерах журналу), 2 листи до редакції з науковими пропозиціями та 4 рецензії. Із 1960 по 1964 рр. виникла перерва в публікації матеріалів (за винятком однієї рецензії, написаної раніше), зумовлена насамперед погіршенням стану здоров'я історика, про що він неодноразово згадував у листуванні з Ф.Шевченком («Я, на жаль, часто хворію і не можу справитися з усякими навантаженнями», лист за 4 березня 1960 р.⁷⁸; «Я не дуже добре почуваюся: “вниз котиться наш віз...” (Франко)», 10 травня⁷⁹; «Я тепер часто хворію», 3 жовтня⁸⁰) та В.Голобуцьким («Мое здоров'я не таке тверде, як це уявля[ю]ть собі мої молоді друзі – лікарі дозволяють мені тільки дуже помірковану працю», лист за 26 жовтня 1965 р.)⁸¹. Також давалася взнаки напружена робота над монографією «Київська Русь».

Слід зазначити, що попри чималу кількість опублікованих в «Українському історичному журналі» досліджень І.Крип'якевича, деякі його статті, підготовлені для часопису, із певних причин не вийшли друком, або були, можливо, дуже змінені порівняно з первісним задумом автора. Так, не побачила світ запланована в «УІЖ» стаття «Історичне значення возз'єднання» («Треба мені почати думати про обіцяну статтю “Історичне значення возз'єднання” (чи як вона зветься). Прошу Вас, черкніть мені пару ідей, бо в мене голова порожня

⁷⁶ Про необхідність видання бібліографії з історії УРСР: Лист до ред. «Українського історичного журналу» // Український історичний журнал. – 1965. – №1. – С.158–159.

⁷⁷ Праці німецьких славістів (Нотатки про книги) // Там само. – 1957. – №3. – С.147; Нове видання книги про міста стародавньої Русі [Рец.] М.Тikhomirov. The Towns of Ancient Rus, Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1959, 504 p. // Там само. – 1961. – №3. – С.126–127; [Рец.] Брайчевський М.Ю. Коли і як виник Київ, К., 1963, 163 с. // Там само. – 1964. – №1. – С.139–140; [Рец.] Йосифінська (1785–1788) і Францисканська (1819–1820) метрики, перші поземельні кадастри Галичини: показчик населених пунктів. Відп. ред. П.Захарчишина. Уклад.: П.Пироженко, В.Сіверська, К.: Наук. думка, 1965 // Там само. – 1965. – №11. – С.148–149.

⁷⁸ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1209. – Арк.1 зв.

⁷⁹ Там само. – Спр.1213. – Арк.2 зв.

⁸⁰ Там само. – Спр.1216. – Арк.1 зв.

⁸¹ Родинний архів Крип'якевичів. – П.256. – Арк.9.

(перевантажений і часто хворію). Буду вдячен»⁸²). Із цих слів помітно, що І.Крип'якевич не палав бажанням готувати зазначену статтю й намагався відмовитися від неї (можливо тому, що не міг об'єктивно висвітлити це питання, а на замовлення писати не хотів?): «Я думаю, що Ви вже вирішили, що моя стаття зайва – буду вдячний, якщо повідомите мене про це»⁸³.

Не знайшлося місця у журналі й для статті про Д.Зубрицького, яку до ювілею цього історика пропонував підготувати І.Крип'якевич. «Писав до мене якийсь онук Дениса Зубрицького з Мінська, нагадуючи, що в січні 1962 р. минає сторіччя від смерті першого історика Галицької землі», – повідомляв він Ф.Шевченкові й цікавився: «[...] чи Ви не вважали б відповідним дати статейку про Зубрицького в Укр.[аїнському] іст.[оричному] вістнику? Може і я написав би таку статтю»⁸⁴.

На сторінках журналу знайшла своє висвітлення методика історичного дослідження – науковий напрям, що його фахівець розробляв упродовж життя⁸⁵ та який не вдалося втілити у запланованому Інститутом історії АН УРСР ще на 1962 р. виданні «Вступ до історії». У листі до Ф.Шевченка від 10 листопада 1966 р. І.Крип'якевич повідомляв про відправлення першої частини «Нарису методики історичних досліджень» – підсумок своєї багаторічної наукової діяльності, останню студію вченого, його заповіт майбутнім історикам України⁸⁶. Із публікацією цієї праці, зокрема не завжди коректним її редагуванням, виникли певні труднощі. Автора не влаштовували деякі редакторські втручання в текст статті, до якої він ставився надзвичайно трепетно та скрупульозно, що підтверджують чернетки з родинного архіву. Зазвичай урівноваженого професора обурювало зникнення деяких абзаців, перенесення та зміна заголовків, що суттєво впливало на зміст праці. Передостанній лист написано в доволі різкій формі. «Я ставлю справу ультимативно: залишіть мою працю у такому вигляді, як я її написав. Якщо не погоджуєтеся, поверніть рукопис, поки він ще не пішов у друкарню», – писав він у січні 1967 р.⁸⁷ Останні розділи було опубліковано вже після смерті вченого з урахуванням його прижиттєвих побажань, а також вимог старшого сина І.Крип'якевича – Петра, котрий готував матеріали до друку (про що свідчить його листування з редакцією «Українського історичного журналу»)⁸⁸.

На сторінках часопису знайшли відображення й основні віхи наукової кар'єри І.Крип'якевича, зокрема така важлива для нього подія, як обрання академіком за спеціальністю «Історія України» в листопаді 1958 р. У №6 «УІЖ» за 1958 р. було опубліковано хронікальну замітку про вибори нових членів-кореспондентів та академіків АН УРСР. У ній давалася висока оцінка

⁸² ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1193. – Арк.1–1 зв.

⁸³ Там само. – Спр.1197. – Арк.1.

⁸⁴ Там само. – Спр.1225. – Арк.1–1 зв.

⁸⁵ Див.: *Заболотна І.* Розробка І.Крип'якевичем методики історичного дослідження. – К., 2009. – 52 с.

⁸⁶ *Крип'якевич І.* Нарис методики історичних досліджень // Український історичний журнал. – 1967. – №2. – С.100–105; №3. – С.113–115; №4. – С.106–108; №7. – С.121–123; №8. – С.113–116; №9. – С.130–132; №10. – С.94–97.

⁸⁷ *Сливка Ю.* Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком. – С.547.

⁸⁸ Родинний архів Крип'якевичів. – П.16; ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1244–1245.

науковій, організаційній та громадській діяльності І.Крип'якевича, а також було наведено список визначних праць дослідника, включно зі студіями до-
радянського періоду⁸⁹. До речі, автором «Подання на доктора історичних наук,
професора, директора Інституту суспільних наук АН УРСР Івана Петровича
Крип'якевича, висунутого в академіки Академії наук УРСР по спеціальності – історія України», був саме Ф.Шевченко (що встановлено на основі його
чернеткових записів)⁹⁰.

Відповідальний редактор «Українського історичного журналу» Ф.Шев-
ченко, який добре знав і цінував І.Крип'якевича, підтримував із ним постійні
наукові контакти, змушений був після критичної заяви К.Гуслистоного пода-
ти до ЦК КПУ відповідну довідку, в якій наголошувалося на тому, що в ра-
дянській історіографії праця «Студії над державою Богдана Хмельницького»
«ніколи не зараховувалась до числа націоналістичних», а «Козаччина в по-
літичних комбінаціях 1620–1630 рр.» також «не фігурувала в літературі як
націоналістична»⁹¹.

На засіданні редакційної колегії часопису від 2 лютого 1959 р., де був при-
сутній і сам І.Крип'якевич, розглядалися зауваження до змісту «УІЖ» №6 за
1958 р. члена колективного керівного органу журналу П.Лаврова, датовані
31 січня 1959 р. (див. док.1). Редколегію було звинувачено в недотриманні
об'єктивності, адже в опублікованому повідомленні про визнання заслуг істо-
рика, мовляв, не розкрито правду про його наукову діяльність до 1939 р., коли
він представляв «буржуазно-націоналістичну школу М.Грушевського» та ви-
ступав «противником марксистської історичної науки»⁹². Серед «крамольних»
праць, які не можна було популяризувати та котрі нібито свідчили про «на-
ціоналістичні» погляди, опинилися, зокрема, «Студії над державою Богдана
Хмельницького», «Козаччина в політичних комбінаціях 1620–1630 рр.»,
«Історія української культури». Особливо П.Лавров зупинився на останній
(побачила світ 1937 р., співавтором і редактором був І.Крип'якевич), назвав-
ши її «твором, цілком ворожим марксистські[й] науці, у якому паплюжить-
ся весь культурно-історичний процес, що відбувався на радянській Україні
до 1939 року» та наводячи відповідні цитати⁹³. Робився безапеляційний
висновок:

«Читаючи біографічну довідку “УІЖ” про Крип'якевича
мимоволі складається враження, що зроблена переоцінка
цінностей, що перелічені вище роботи визнані у всіх відношеннях
доброякісними і рекомендуються журналом увазі широкого
читача. Це не може не викликати законного заперечення»⁹⁴.

⁸⁹ Вибори нових академіків і член-кореспондентів АН УРСР: І.П.Крип'якевич;
І.О.Гуржій; М.І.Супруненко; С.М.Бібіков // Український історичний журнал. – 1958. – №6. –
С.143.

⁹⁰ ІР НБУВ. – Ф.349. – Спр.1021. – Арк.1–3.

⁹¹ Там само. – Спр. 346. – Арк. 3. Див. також: Заболотна І.М. До питання про обрання
І.Крип'якевича академіком АН УРСР: Довідка // Соціальна історія. – Вип.10. – К., 2015. – С.80.

⁹² НА ІУ НАНУ. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.902. – Арк.11–12.

⁹³ Там само. – Арк.13.

⁹⁴ Там само.

Деякі члени редколегії (Г.Мултих) радили І.Крип'якевичу стосовно «Історії української культури» звернутися з листом до редакції, в якому вказати на негативний характер цього видання. Після обговорення різних думок Ф.Шевченко висловив пропозицію надалі подані до журналу загальні матеріали вчитувати всім членам редколегії, а решту – за фахом⁹⁵. І.Крип'якевич змушений був у №3 за 1959 р. відреагувати самокритичним матеріалом «З приводу однієї замітки», де він зазначав:

«У цій замітці, опублікованій, до речі, без мого відому, серед ряду моїх праць названо “Історія української культури”. Вважаю за необхідне довести до відома читачів журналу, що згадана праця, яка вийшла з друку у Львові в 1937 р., була написана не з марксистських позицій і що висловлені в ній погляди я нині засуджую як неправильні»⁹⁶.

У №6 за 1966 р. було вміщено ювілейну статтю М.Івасюти до 80-річчя вченого, бібліографію його наукових і науково-популярних праць радянського періоду⁹⁷, а в №9 за той самий рік у рубриці «Хроніка та інформація» з'явилося й повідомлення про відзначення його ювілею⁹⁸. У 1967 р. журнал опублікував некролог у зв'язку зі смертю І.Крип'якевича, в якому Ф.Шевченко, резюмуючи наукову біографію академіка, відзначав також його тривалу та плідну співпрацю з «УІЖ»⁹⁹.

В «Українському історичному журналі» було гідно представлено історичну школу І.Крип'якевича (його вихованці з Інституту суспільних наук АН УРСР, директором якого він був, – Я.Ісаєвич, Я.Дашкевич, Ф.Стеблій, Я.Кісь, М.Кравець, В.Грабовецький, М.Івасюта та ін.), створений ним семінар з архівознавства та спеціальних історичних дисциплін при ІЦДІА УРСР у Львові, а також Львівський державний університет імені І.Франка, де впродовж 1944–1946 рр. він виконував обов'язки декана. Учні І.Крип'якевича виступали авторами статей, рецензій, дописів у рубриках «Хроніка», «Наш календар» та ін. А про їх науковий авторитет свідчила поява у журналі впродовж 1960-х рр. значної кількості рецензії на вже власні праці.

Отже І.Крип'якевич співпрацював з «Українським історичним журналом» 10 років – із часу його заснування (1957 р.) і до своєї смерті (1967 р.). Він відіграв значну роль в організації та діяльності єдиного в УРСР спеціалізованого часопису. Його співпраця з виданням стала складовою наукової біографії академіка. На шпальтах «УІЖ» побачили світ важливі праці І.Крип'якевича з основних напрямів студій історика, а також рецензії на доробок інших дослідників. Через об'єктивні причини (стан здоров'я, віддаленість від Києва, зайнятість

⁹⁵ Там само. – Арк.8.

⁹⁶ Крип'якевич І. З приводу однієї замітки // Український історичний журнал. – 1959. – №3. – С.153.

⁹⁷ Івасюта М.К. Іван Петрович Крип'якевич (До 80-річчя з дня народження) // Там само. – 1966. – №6. – С.127–131; Бібліографія наукових і науково-популярних праць І.П.Крип'якевича, опублікованих після возз'єднання Західної України в єдиній українській радянській державі // Там само. – С.131–133.

⁹⁸ Стеблій Ф. 80-річчя академіка І.П.Крип'якевича // Там само. – 1966. – №9. – С.155.

⁹⁹ Шевченко Ф. Іван Петрович Крип'якевич // Там само. – 1967. – №6. – С.159–160.

тощо) він не міг часто бувати в редакції журналу, але постійно підтримував зв'язок із його відповідальним редактором Ф.Шевченком. Часопис систематично інформував своїх читачів про роботу очолюваного І.Крип'якевичем львівського Інституту суспільних наук АН УРСР, а також про діяльність організованого ним у 1961 р. семінару з архівознавства й допоміжних історичних дисциплін при Центральному державному історичному архіві УРСР у Львові. На шпальтах видання знаходили своє відображення важливі ідеї та проблеми, які вчений порушував на наукових сесіях, конференціях, нарадах тощо, його реалізовані й нереалізовані наукові проекти.

№1

До протоколу редколегії від 2 лютого 1959 року¹⁰⁰

ЗАУВАЖЕННЯ

до змісту «Українського історичного журналу», №6, за 1958 рік

Не дивлячись на неодноразові зауваження, що їх висловлювали товариші під час обговорення чергових номерів «Українського історичного журналу», і досі слабим місцем журналу є «Огляди джерел та літератури», а також відділ «Критика і бібліографія». [...]

У відділі «Хроніка» вміщено повідомлення про вибори нових академіків і членів-кореспондентів АН УРСР. Такі повідомлення про важливі події громадсько-політичного і наукового життя в УРСР потрібно систематично друкувати. У повідомленнях слід дотримуватись правильної характеристики наукових заслуг осіб – учасників громадсько-політичного і наукового життя.

У згаданому повідомленні про обрання в дійсні члени АН УРСР проф. І.П.Крип'якевича¹⁰¹ цього принципу об'єктивної характеристики його наукових заслуг наша редакція не дотрималась. Заслуги академіка І.П.Крип'якевича в науці значні, він є також і членом редколегії нашого журналу, але це зовсім не повинно перешкоджати нашому журналові сказати про нього правдиве слово, тобто об'єктивно оцінити його діяльність до 1939 року і після.

Відомо, що І.П.Крип'якевич виступав у свій час в науці як один з послідовних учнів буржуазно-націоналістичної школи М.С.Грушевського. В свій час він в багатьох власних роботах і в роботах, що вийшли за його редакцією, виступав противником марксистської¹⁰² історичної науки.

Саме тому викликає здивування таке місце характеристики наукових заслуг І.П.Крип'якевича, що її вмістив наш «УІЖ» в біографічній довідці. На стор.143 «УІЖ» читаємо «Широко відомі та мають велике пізнавальне значення такі його (Крип'якевича – П.Л.) праці, як “Козаччина в політичних комбінаціях 1620–1630 р.р.”, “Студії над державою Богдана Хмельницького”, “Матеріяли до історії козащини” та інші. Велику увагу в своїх працях І.П.Крип'якевич приділяє питанням історії української культури. Серед багатьох досліджень слід назвати такі, як “Історія української культури”, роботи про освіту на Україні в XVI–XVIII ст., друкарську справу і

¹⁰⁰ Цей рядок приписано від руки синім чорнилом.

¹⁰¹ Тут і далі в документі прізвище подано з помилкою – «І.П.Креп'якевич».

¹⁰² Слово «марксистської» вписано від руки синім чорнилом над рядком.

першодрукаря Івана Федорова, праці про діяльність Тараса Шевченка та інших діячів української культури і науки».

Кожному радянському історикові відомо, що перелічені праці Крип'якевича написані в звичайному дусі буржуазно-націоналістичної школи Грушевського. «Історія української культури», у якій Крип'якевич виступає як співавтор і редактор, є твором, цілком ворожим марксистській науці, у якому паплюжиться весь культурно-історичний процес, що відбувався на Радянській Україні до 1939 року.

Чого варті, наприклад, такі місця в «Історії української культури», що вийшла за редакцією І.П.Крип'якевича. На стор.445 читаємо: «Від 1917 року обставини народного життя в Придніпрянській Україні улягли основній повній зміні. Після короткотривалого триумфу української національно-державної ідеї перевалилася понад Україною червона хвиля диктатури пролетаріату, затопила всі давні цінності, пригасила народні сподівання. Після короткої, хоч великої радості, що товаришила хвилинам, коли здійснилися найкращі мрії народу, прийшли хвилини великих розчарувань» (Зошит I, 1937 рік).

Подібних «перлів» можна навести чимало.

Читаючи біографічну довідку «УІЖ» про Крип'якевича мимоволі складається враження, що зроблена переоцінка цінностей, що перелічені вище роботи визнані у всіх відношеннях доброякісними і рекомендуються журналом увазі широкого читача. Це не може не викликати законного заперечення.

В редакції нашого журналу встановилася неправильна практика, коли не всі статті, замітки, публікації і т. ін., що друкуються в журналі, надсилаються членам редколегії для попереднього ознайомлення і схвалення. Надалі необхідно встановити такий порядок:

- а) Весь матеріал, що вміщується в «УІЖ», надсилати усім без винятку членам редколегії для ознайомлення і схвалення.
- б) Стаття чи замітка вміщується в журналі, коли на це є згода усіх членів редколегії.
- в) Усунути практику зміни без достатніх на це причин вже затвердженого редколегією змісту журналу.

Член редколегії «УІЖ»
31 січня 1959 р.

[підпис]

П.А.Лавров

*Науковий архів Інституту історії України НАНУ. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.902. –
Арк.11–14 (правлений машинопис)*

№2

«УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ ЖУРНАЛ»

РЕДАКЦІЯ

Орган Інституту історії Академії наук Української РСР
та Інституту історії партії ЦК КП України – філіал Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС
м. Київ, бульвар Шевченка, №14, тел. 4-53-43

№469

«1» жовтня 1959 р.

Члену редколегії Крип'якевичу І.П.

При цьому надсилаємо для апробації статтю Садовської «Причинки до життя нашої області в часі Північної війни»

Ваші зауваження та побажання:

Стаття – це виписки із книги витрат 1702–1712 рр. в маєтностях коронного гетьмана Сенявського; автор не відзначає точніше, до якої території належать ці матеріали та в якому архіві вони зберігаються. Як видно із короткого узагальнення на стор.78–79, у книзі є деякі інтересні дані до історії селян і ін., але автор не зумів цінного матеріалу підняти на перший план, а затратив його серед маси неінтересних деталей.

Висновки:

Для Українського Історичного Журналу стаття не підходить.

Підпис: *І.Крип'якевич*

Львів, 8.X.1959

Там само. – Спр.903. – Арк.107 (типографський бланк; машинопис; зауваження, висновки та підпис – автограф І.Крип'якевича синім чорнилом; назва рецензованої статті та прізвище автора – блакитним чорнилом іншим почерком)

№3

«УКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ ЖУРНАЛ»

РЕДАКЦІЯ

Орган Інституту історії Академії наук Української РСР

та Інституту історії партії ЦК КП України – філіал Інституту марксизму-ленінізму при ЦК КПРС

м. Київ, бульвар Шевченка, №14, тел. 4-53-43

№43

«23» липня 1959 р.

Члену редколегії *Крип'якевичу І.П.*

При цьому надсилаємо для апробації статтю *Рорре*¹⁰³ «Деякі питання заселення польсько-руського рубіжів в ранньому середньовіччі»

Ваші зауваження та побажання:

Автор, спираючися в головному на археологічні дослідження, з'ясовує розвиток головних центрів Забужжя, – Волиня і Червена, а також торкається інших міст (Грубешів, Холм). В основному автор виявляє господарсько-культурний розвиток поселень, і на цій основі робить висновки про соціально-політичні питання. Автор виступає проти тверджень польських націоналістичних істориків, які вважали Забужжя територією колонізації польських племен, але все-таки залишається під деяким їх впливом, допускаючи, що Червен заснували поляки (ст.23), та підкреслю[ю] чи особливі впливи західних (польських) племен на цій території (ст.28–29) – хоч і не затушовує впливів Русі.

В цілому стаття може бути цікава для читачів Укр.[аїнського] іст.[оричного] журналу тим, що показує методи досліджень польських археологів. Можна б відзначити, що це стаття дискусійна. Обов'язково треба статтю дати до оцінки архео

Висновки: логам. Стаття написана рік тому і я маю враження, що вона перестаріла – один із польських істориків говорив мені, що є сумнівним, чи Городок на Гучві це історичний Волинь. Стаття писана важкою мовою і деколи

¹⁰³ Польський історик-медієвіст А.Поппе.

трудно зорієнтуватися у поглядах автора (ст.28). Заголовок статті не відповідає змістові:

Підпис: територія Волиня і Червена це не «польсько-руське пограниччя», а частина Русі, – можна рекомендувати «Деякі питання заселення Побужжя (або Забужжя) в ранньому середньовіччі».

Висновок: Статтю друкувати як дискусійну, – після оцінки археологів, – з деякими скороченнями.

Львів, 11.III.1960

[підпис]

Там само. – Арк.119 (типографський бланк; машинопис; зауваження, висновки та підпис – автограф І.Крип'якевича синім чорнилом; назва рецензованої статті та прізвище автора – блакитним чорнилом іншим почерком)

The article deals with participate in organization and activities of “Ukrainian Historical Journal” of academician I.Krypiakevych. Reflected scientists vision of the magazine concept. Are called areas of his research published in the journal. The article sheds light on the initial period of organization and activities of “UHJ” in terms of the then social and political life. Revealed features of personal and official relations of I.Krypiakevych with the managing editor of journal F.Shevchenko.

Keywords: Krypiakevych, Shevchenko, “Ukrainian Historical Journal”, editorial board, Institute of History of the Academy of Sciences of USSR, Institute of Social Sciences of the Academy of Sciences of USSR, history of feudalism.

